

Επιστημονική ένωση
«Νέα Παιδεία»

Η δημιουργική παραγωγή του επιχειρηματολογικού λόγου

Δημήτρης Χριστόπουλος

Στο προηγούμενο σημείωμα (<https://neapaideia-glossa.gr/articles/910/>) παρουσιάσαμε μια θεωρητική πρόταση για τη δημιουργική παραγωγή του επιχειρηματολογικού λόγου. Τα τελευταία χρόνια, στο πλαίσιο συζήτησης περί ποικίλων γραμματισμών, η δημιουργική παραγωγή του επιχειρηματολογικού λόγου βρίσκεται στο επίκεντρο του εκπαιδευτικού ενδιαφέροντος, όχι μόνο όσων εμπλέκονται ενεργά με τα φιλολογικά μαθήματα αλλά και κάθε ενεργού πολίτη. Καθώς αντιλαμβανόμαστε ένα επιχειρηματολογικό κείμενο μέσα σε πλαίσια καταστασιακά, πολιτισμικά και γνωστικά, το συγκεκριμένο καθορίζει τόσο το επίπεδο ύφους όσο και το κειμενικό είδος. Το πεδίο, οι συνομιλιακοί ρόλοι και ο τρόπος (κανάλι) αποτελούν τους μεταβλητούς παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν από κοινού το είδος των γλωσσικών επιλογών που κάνουμε κατά την παραγωγή ενός συγκεκριμένου κειμένου αλλά και το ύφος του. Γνωρίζοντας σε βάθος τα γνωστικά εργαλεία επιχειρηματολογίας και εφαρμόζοντας τα πιο συνηθισμένα επιχειρηματολογικά σχήματα, προσεγγίζουμε -τόσο στην αναγνωστική όσο και στη συγγραφική φάση- τα ποικίλα κειμενικά είδη ως προς τις ποικίλες γλωσσικές και μορφοσυντακτικές επιλογές που υπηρετούν τις συγγραφικές προθέσεις.

Ακολουθεί ένα δείγμα του εργαστηρίου που πραγματοποιήθηκε πέρυσι στη Λευκωσία, στις 7 Μαρτίου.

Θεματική: «Εμείς και οι άλλοι»

Η δημιουργική παραγωγή του επιχειρηματολογικού λόγου

Κείμενο: «Οι Πέρσυ Γουέτμορ στη Μόρια»

Μέθοδος Διδασκαλίας:

- ✓ Μαθητοκεντρική - Ομαδοσυνεργατική και βιωματική
- ✓ Επικοινωνιακή – Κειμενοκεντρική μέθοδος
- ✓ Ήπια κατευθυνόμενος διάλογος
- ✓ Διαφοροποιημένη διδασκαλία

Προτεινόμενος χρόνος: 6 διδακτικές περιόδοι

Μέσα - υλικά:

- ✓ Δημοσιεύματα από τον Τύπο
- ✓ Βίντεο

Διδακτικό οργανόγραμμα (ενδεικτικά):

- ✓ Στάδιο αφόρμησης
- ✓ Ανάγνωση δοκιμίου από τον διδάσκοντα
- ✓ Τοποθέτηση του κειμένου στον θεματικό άξονα όπου ανήκει
- ✓ Κατανόηση - Επεξεργασία δοκιμίου
- ✓ Δραστηριότητες
- ✓ Παραγωγή Επιχειρηματολογικού Λόγου

ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΙ

A. Γνώσεις για τον κόσμο, στάσεις, αξίες

- Να κατανοήσουν τη σημασία της ταυτότητας και πώς αυτή διαμορφώνεται ανάλογα με τις συνθήκες και το περιβάλλον.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι οι διακρίσεις και ο ρατσισμός μας αφορούν όλους, ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι και συνεπώς πρέπει όλοι ανεξαιρέτως να έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά.
- Να διακρίνουν τα γνωρίσματα του παραδοσιακού και του διαφοριστικού ρατσισμού.
- Να εντοπίζουν τις διάφορες μορφές κοινωνικού ρατσισμού.
- Να αντιληφθούν ότι ο ρατσισμός σε βάρος ατόμων ή κοινωνικών ομάδων στηρίζεται σε κατασκευάσματα ομάδων με δύναμη για εξυπηρέτηση συμφερόντων.
- Να κατανοήσουν τον ρόλο της γλώσσας στην κατασκευή των στερεοτύπων.
- Να προβληματιστούν για:
 - ✓ το θέμα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, να αντιληφθούν τις συνέπειες που μπορεί να έχει στις σχέσεις ντόπιου και μετανάστη/ πρόσφυγα·
 - ✓ τις αιτίες που μετατρέπουν τον ξένο σε «εχθρό»·
 - ✓ τις συνέπειες της μετακίνησης των πληθυσμών·
 - ✓ τη στάση της Ευρώπης απέναντι στο προσφυγικό και στο μεταναστευτικό πρόβλημα.
- ✓ Να αναγνωρίσουν την αξία της ανεκτικότητας ως βασικό όρο της ειρηνικής συνύπαρξης.

B. Γνώσεις για το επιχείρημα, τους τρόπους και τα μέσα πειθούς, τις γλωσσικές και μορφοσυνητακτικές επιλογές

- ✓ Να ασκηθούν στην «ανάγνωση» και στην κριτική προσέγγιση διαφόρων επιχειρηματολογικών κειμένων με βάση την ταξινόμια των έξι (6) επιπέδων κατά τον B. Bloom (1956):
 1. Γνώση
 2. Κατανόηση
 3. Εφαρμογή
 4. Ανάλυση
 5. Σύνθεση
 6. Αξιολόγηση
- ✓ Εφαρμόζοντας αυτή την ταξινόμια στόχων στην επεξεργασία των επιχειρηματολογικών κειμένων, μπορούμε να εξοικειώσουμε τα παιδιά από το Γυμνάσιο τόσο με την ανάγνωση-ερμηνεία αυτών των κειμένων όσο και με την παραγωγή ανάλογων από τους ίδιους τους μαθητές.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

A. ΓΝΩΣΗ

- Ποια η θεματική αφορμή του κειμένου;
- Ποιο θέμα/ πρόβλημα απασχολεί τον συντάκτη;
- Με ποια επιχειρήματα υποστηρίζει τη θέση του;
- Με ποιες απόψεις διαφωνεί;
- Με ποια αντεπιχειρήματα τις ανασκευάζει;
- Να προσδιορίσετε/βρείτε τους τρόπους και τα μέσα πειθούς.
- Ο συντάκτης ακολουθεί τον επαγωγικό ή τον παραγωγικό τρόπο απόδειξης;
- Να διακρίνετε τα επιχειρήματα από τα τεκμήρια;
- Ποιο είδος τεκμηρίων χρησιμοποιεί;
- Ποια χρήση (αναφορική ή συγκινησιακή) της γλώσσας κυριαρχεί ανάλογα με τους τρόπους πειθούς;
- Ποια σύνταξη κυριαρχεί;
- Η σύνδεση των περισσότερων προτάσεων γίνεται παρατακτικά ή υποτακτικά;
- Πώς εξασφαλίζεται η συνοχή μεταξύ των παραγράφων;

B. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ

- Ποια η πρόθεση/επιδίωξη του συντάκτη και με ποιον τρόπο οργανώνει το επιχειρήμα του ώστε να υπηρετεί την πρόθεση αυτή;
- Ποια η πρόθεση/επιδίωξη του συντάκτη και με ποιον τρόπο αναπτύσσει την παράγραφο ώστε να υπηρετεί την πρόθεση αυτή;
- Εάν πρόθεση του συντάκτη είναι να κινητοποιήσει/ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη, με ποιες επιλογές το επιτυγχάνει;
- Ο συντάκτης αναφέρεται στον εαυτό του. Τι επιδιώκει;
- Να βρείτε δύο (2) σημεία ειρωνικής διάθεσης. Τι επιδιώκει ο συγγραφέας;
- Να βρείτε δύο (2) παραδείγματα και να επισημάνετε τον ρόλο που επιτελούν.
- Ο συγγραφέας σε ορισμένα σημεία επικαλείται απόψεις άλλων. Τι επιδιώκει σε κάθε περίπτωση;
- Με ποιες επιλογές ο συντάκτης επιχειρεί να προβληματίσει τον αναγνώστη;
- Ο συντάκτης πιθανολογεί. Με ποιους τρόπους και τι επιδιώκει;
- Εμφανής είναι η πρόθεση του συντάκτη να επικοινωνήσει με τον αναγνώστη. Πώς το καταφέρνει;
- Εμφανής είναι η πρόθεση του συντάκτη να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη; Ποια συναισθήματα διεγείρει και με ποιους τρόπους;
- Εμφανής είναι η πρόθεση του συντάκτη να κερδίσει την εμπιστοσύνη του αναγνώστη. Πώς το καταφέρνει;
- Στην παράγραφο (X) ο συγγραφέας φαίνεται ότι θέλει να καταγγείλει. Να επιλέξετε στο κείμενο τρεις κειμενικούς δείκτες που υποστηρίζουν την επιδίωξη αυτή και να εξηγήσετε την επιλογή τους;
- Ο συντάκτης χρησιμοποιεί μελλοντικούς ρηματικούς τύπους. Τι επιδιώκει;
- Ο συντάκτης, ενώ αναφέρεται σε πράξεις/ γεγονότα του παρελθόντος, χρησιμοποιεί ενεστώτα. Τι επιδιώκει;
- Ο συντάκτης χρησιμοποιεί εγκλίσεις προτάσεων επιθυμίας. Τι επιδιώκει;

- Στο κείμενο αφθονούν οι εκφράσεις δεοντικής τροπικότητας; Τι επιδιώκει ο συντάκτης;
- Τι επιδιώκει με το ασύνδετο σχήμα ο συντάκτης;
- Τι πετυχαίνει ο αρθρογράφος με τη χρήση του ερωτήματος;
- Ποιο επικοινωνιακό αποτέλεσμα δημιουργεί η επανάληψη της λέξης... στην παράγραφο (Χ) και ποια η σχέση της με το θέμα του κειμένου και την πρόθεση του συντάκτη του;

Γ. ΕΦΑΡΜΟΓΗ

- Η παράγραφος (Χ) αναπτύσσεται με ένα παράδειγμα. Να την ξαναγράψετε επιλέγοντας ένα δικό σας παράδειγμα.
- Σας δίνεται μία παρομοίωση (ή μεταφορά). Χρησιμοποιήστε την ως θεματική πρόταση και αναπτύξτε με αναλογία την παράγραφο.
- Ξαναγράψτε το απόσπασμα αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις που ταιριάζουν σε πιο επίσημο επίπεδο λόγου με άλλες που ταιριάζουν στο επίπεδο της καθημερινής ομιλίας.
- Ξαναγράψτε το απόσπασμα αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις που χρησιμοποιούνται συνυποδηλωτικά με άλλες που χρησιμοποιούνται αναφορικά.
- Να ξαναγράψετε ολόκληρη την παράγραφο (Χ) μεταφέροντας σε πλάγιο λόγο τα λόγια του (Ψ) που βρίσκονται σε ευθύ λόγο. Τι κερδίζει ή χάνει το κείμενο με την αλλαγή αυτή ως προς την πειστικότητά του;
- Να μετατρέψετε τη δηλωτική πρόταση σε ερωτηματική; Τι έχετε να παρατηρήσετε ως προς το ύφος και την αντίδραση του αναγνώστη;
- Στην παράγραφο χρησιμοποιείται το γ' πρόσωπο. Να την ξαναγράψετε χρησιμοποιώντας β' ενικό/ α' πληθυντικό. Τι έχετε να παρατηρήσετε; Ποιο κείμενο είναι πιο πειστικό;
- Να γράψετε την πρόταση με την αντίθετη σύνταξη. Τι αλλάζει ως προς το ύφος και το νόημα;

Δ. ΑΝΑΛΥΣΗ

- Να συγκρίνετε τα δύο κείμενα ως προς την πρόθεση των συντακτών τους και ως προς τους τρόπους πειθούς που χρησιμοποιούν.
- Η παράγραφος (Χ) μπορεί να χωριστεί σε περισσότερες. Ποια κριτήρια ακολουθείτε;
- Οι παράγραφοι (Χ και Ψ) μπορούν να αποτελέσουν μια ενιαία παράγραφο. Ποια κριτήρια ακολουθείτε;
- Να κατατάξετε τις παραγράφους με κριτήριο θεματικό / αξιολογικό.
- Να κατηγοριοποιήσετε τις αιτίες σε υποκειμενικές και αντικειμενικές.
- Ποια αποτελέσματα αφορούν το άτομο και ποια την κοινωνία;
- Ποια λογική (νοηματική σχέση) συνδέει τις δύο παραγράφους;

Ε. ΣΥΝΘΕΣΗ

- Χρησιμοποιώντας το (Χ) επιχειρηματολογικό σχήμα, να αποδείξετε την αλήθεια της πρότασης...
- Να αντικρούσετε/ ανασκευάσετε με δικά σας επιχειρήματα την άποψη...
- Να συντάξετε μια παράγραφο 100 λέξεων με στόχο να ευαισθητοποιήσετε τους δέκτες (αναγνώστες/ακροατές) για την ανάγκη...

- Να συντάξετε μια παράγραφο 100 λέξεων με στόχο να ασκήσετε κριτική σε όσους υποστηρίζουν ότι... .
- Αποδείξτε με επιχειρήματα την άποψη..., επικαλούμενος ταυτόχρονα κατάλληλες για την περίπτωση μαρτυρίες.
- Η παράγραφος (X) ταιριάζει σε αποδεικτικό δοκίμιο. Κάνοντας τις απαραίτητες υφολογικές αλλαγές να την ξαναγράψετε ώστε να ταιριάζει σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο/ σε επίσημη επιστολή / σε άρθρο.
- Στην παράγραφο (X) έχετε πρόθεση να διευκρινίσετε έναν όρο. Αναπτύξτε την παράγραφο με τον κατάλληλο τρόπο.
- Στην παράγραφο (X) έχετε πρόθεση να αποδείξετε για ποιο λόγο... . Αναπτύξτε την παράγραφο με τον κατάλληλο τρόπο.
- Στην παράγραφο (X) έχετε πρόθεση να δείξετε τα αποτελέσματα που συνεπάγεται... Αναπτύξτε την παράγραφο με τον κατάλληλο τρόπο.
- Στην παράγραφο (X) έχετε πρόθεση να φωτίσετε τη σχέση δύο καταστάσεων. Αναπτύξτε την παράγραφο με τον κατάλληλο τρόπο.
- Στην παράγραφο (X) έχετε πρόθεση να επιβεβαιώσετε/ επαληθεύσετε/ τεκμηριώσετε την άποψη (X). Αναπτύξτε την παράγραφο με τον κατάλληλο τρόπο.

ΣΤ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Ποιο από τα δύο κείμενα σάς φαίνεται πιο πειστικό και γιατί;
- Να αξιολογήσετε την πειστικότητα του επιχειρήματος;
- Ιεραρχήστε τα επιχειρήματα κατά σειρά σπουδαιότητας.
- Στην παράγραφο (X) ο συντάκτης δεν καταλήγει σε κάποιο συμπέρασμα. Στηριζόμενοι στο υλικό της παραγράφου, γράψτε το δικό σας συμπέρασμα.
- Να σχολιάσετε σε ένα κείμενο 100 λέξεων το χωρίο...

Αφόρμηση

Προβολή ενός διαφημιστικού μηνύματος (“What is truly Scandinavian?”):

<https://www.youtube.com/watch?v=ShfsBPrNcTI>

Επικοινωνιακό πλαίσιο

- ✓ Πεδίο
- ✓ Συνομιλιακοί ρόλοι
- ✓ Κανάλι επικοινωνίας

Σχετική συζήτηση για τη δύναμη της διαφημιστικής καμπάνιας

- ✓ τεχνικές πειθούς
- ✓ μήνυμα
- ✓ γλώσσα

Θέματα προς διερεύνηση

- ✓ Τι σας άρεσε περισσότερο στη διαφήμιση;
- ✓ Υπάρχει κάτι που σας ενόχλησε;
- ✓ Ενισχύει ή ανατρέπει στερεότυπα;
- ✓ Εάν προβαλλόταν στην Ελλάδα ποια απήχηση θα είχε;
- ✓ Πώς πιστεύετε πως υποδέχτηκαν τη διαφήμιση στις σκανδιναβικές χώρες;

ΚΕΙΜΕΝΟ I: Οι Πέρσυ Γουέτμορ στη Μόρια¹

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

1. Θυμάστε το «Πράσινο Μίλι»; Την ταινία του Φρανκ Ντάραμποντ, μεταφορά του ομότιτλου μυθιστορήματος (1996) του Στίβεν Κινγκ. Όσες φορές κι αν τη δω, πάντα εστιάζω στη σαδιστική συμπεριφορά του δεσμοφύλακα Πέρσυ Γουέτμορ. Ένας τύπος ιδιαίτερα βίαιος απέναντι στον κρατούμενο Ντελακρουά, σπάει τα δάχτυλα του Ντελ με το κοντάρι του, σκοτώνει με το πόδι του ένα ποντικάκι που ονομάζεται Μίστερ Τζινγκλς, το οποίο ο Ντελ είχε υιοθετήσει, τον αποκαλεί συνεχώς «ένα γκέι σκουλήκι» και τελικά σαμποτάρει την εκτέλεσή του μέσω της απόφασής του να μην βρέξει το σφουγγάρι που χρησιμοποιούνταν για να μεταφερθεί η ηλεκτρική ενέργεια στο κεφάλι του Ντελ. Ο Ντελ πεθαίνει ουρλιάζοντας.
2. Τι είναι άραγε αυτό που κάνει τόσο αντιπαθή τον Γουέτμορ στα μάτια των θεατών; Από ποιες υπόγειες διαδρομές περνά στις μέρες και στις πιο άγριες νύχτες μας η μετατροπή του Άλλου σε μισητό εχθρό; Ποιο χέρι σπλίζει «φιλήσυχους» κατά τα άλλα πολίτες να πετούν πέτρες και να ρίχνουν κροτίδες σε δομές φιλοξενίας προσφύγων; Ή σεσημασμένους κουκουλοφόρους να τρομοκρατούν με σιδηρολοστούς ανήλικα προσφυγόπουλα που παίζουν μπάσκετ; Ή γονείς που εξεγείρονται και δεν επιτρέπουν σε προσφυγάκια να πάνε σχολείο για να μην «μολύνουν» με μεταδοτικές... ασθένειες τα δικά τους παιδιά; Τώρα που ο ρατσισμός θεσμοποιείται και ο φόβος μιας επικείμενης εισβολής –όχι του κοροναϊού- αλλά των... απειλητικών «λαθραίων» θεριεύει, είναι καιρός να ενσκήψουμε στην κατανόηση των συνθηκών που εκτρέφουν και πάλι το αβγό του φιδιού. Σε κάθε «Μόρια» και «Ρώμη» του πλανήτη, όπου «αγανακτισμένοι» πολίτες βγαίνουν στους δρόμους κραδαινοντας ρόπαλα και ζητώντας «πίσω τη ζωή και τον τόπο τους» από πάσης φύσεως... λαθρόβιους. Τον περασμένο μόλις Δεκέμβρη στη Μόρια, παιδιά ηλικίας επτά ετών είπαν ότι θέλουν να πεθάνουν. «Ήταν κάτι που ποτέ δεν περίμενα ότι θα ακούσω», λέει στο BBC η παιδοψυχολόγος Άντζελα Μονταρέλι, που εργάζεται στη Μόρια τους τελευταίους τρεις μήνες. Η Μονταρέλι κλήθηκε να αντιμετωπίσει είκοσι περιστατικά αυτοτραυματισμού και δύο απόπειρες αυτοκτονίας.
3. Ο ρατσισμός υπήρξε ανέκαθεν ένα στιγματιστικό δόγμα που χρησίμευσε ως ιδεολογικό άλλοθι για τη διάπραξη ειδικών εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας αλλά και για την επιβολή ιεραρχιών στην κοινωνία. Άλλοτε είχε τη μορφή του αποικιοκρατικού ρατσισμού: της εκμετάλλευσης ή της εξόντωσης. Σήμερα, παρατηρείται πολυσχιδία κρουσμάτων ρατσιστικού χαρακτήρα σε πα-

¹ [Συντομειυμένη έκδοχή του κειμένου](#) αναρτήθηκε στο artinews.gr, στις 8/2/2020.

γκόσμιο επίπεδο με υφή κοινωνική, καθώς η σύγχρονη έκδοση του ρατσισμού εντάσσει ακριβώς στην έννοια της φυλής διάφορες μη βιολογικές συσσωματώσεις. Έτσι, λοιπόν, ένας πολύμορφος ρατσισμός έχει εμφιλοχωρήσει σε όλα τα πεδία, υποβιβάζει και αποκλείει άτομα και κοινωνικές ομάδες, φαλκιδεύει και καταπατά βασικά δικαιώματα πολλών ευάλωτων ομάδων. Και όπως ο πρόσφατος κοροναϊός μεταμορφώνει τις πόλεις σε φαντάσματα και τους ανθρώπους σε σφραγισμένες φιάλες, έτσι και ο φόβος για το «θανάσιμο» άγγιγμα του Άλλου, μετατρέπει τη ζωή μας σε διαρκές μαρτύριο, καθώς ο ζωτικός μας χώρος ολοένα στενεύει απελπιστικά, ένα «κελί» λίγων μόνο τετραγωνικών στο οποίο τριγυρνάμε σαν κατάδικοι σε κατ' οίκον περιορισμό, έτοιμοι να επιτεθούμε και να κατασπαράξουμε οποιονδήποτε παραβιάσει την ιδιωτικότητα της στενόχωρης –μα τόσο ζωτικής– επικράτειάς μας.

4. Πώς ορίζεται ο ρατσισμός; Ο ρατσισμός, στη γενική του θεώρηση, προσδιορίζεται ως σύνολο αντιεπιστημονικών θεωριών, που βάση τους αποτελούν οι θέσεις περί φυσικής και πνευματικής ανισότητας των ανθρώπινων φυλών και περί αποφασιστικής επίδρασης των φυλετικών διαφορών στην ιστορία και τον πολιτισμό της κοινωνίας. Στη μεταποικιακή εποχή, βέβαια, κυρίαρχος είναι ο διαφοριστικός ρατσισμός που εγγράφεται στο πλαίσιο ενός ρατσισμού του οποίου κυρίαρχο θέμα είναι οι μη αναγώγιμες πολιτιστικές διαφορές. Με κίνητρο την επιδίωξη της ομοιομορφίας, ο ρατσισμός στρέφεται ενάντια σε ομάδες που είναι θύματα των κοινωνικών προκαταλήψεων. Τέτοιες ευπαθείς ομάδες είναι οι «λαθραίοι» αλλοδαποί (πρόσφυγες και μετανάστες), οι άνεργοι, οι ναρκομανείς, οι ομοφυλόφιλοι, οι αποφυλακισμένοι, οι φορείς του Έιτς, οι ιερόδουλες, οι τσιγγάνοι, οι νέοι με αποκλίνουσα συμπεριφορά, τα άτομα με αναπηρίες, οι ηλικιωμένοι. Στόχος του διαφοριστικού ρατσισμού –που αρθρώνεται γύρω από τα στίγματα της ετερότητας, όπως όνομα, καταγωγή, θρησκεία, κουλτούρα κ.ά.- είναι να εξαγνιστεί το κοινωνικό σώμα από τα... μιάσματα, στο όνομα μιας «καθαρής» και εύρωστης κοινωνίας που αντιμετωπίζει το άτομο χρησιμοθηρικά. Εκ πρώτης όψεως δεν πρεσβεύει την ανωτερότητα κάποιων ομάδων αλλά τη «ζημιά» που θα προκύψει από την κατάργηση των συνόρων, από την ασυμβατότητα των τρόπων ζωής και των παραδόσεων. Με όποια μορφή, λοιπόν, κι αν παρουσιάζεται ο ρατσισμός, αποτελεί πράξη αποκλεισμού και δημιουργίας μειονοτήτων με ή χωρίς βιολογική βάση.
5. Ο Καστοριάδης στο βιβλίο του «Θρυμματισμένος κόσμος» αναρωτιέται για τη φύση του ρατσισμού και την ανθεκτικότητά του στον ορθό λόγο. «Ο ρατσισμός», λέει, «είναι μια αποφυάδα ή μία μεταμόρφωση, ιδιαίτερα οξεία και παροξυστική, σχεδόν καθολικού χαρακτήρα των ανθρώπινων κοινωνιών. Πρόκειται για την καταφανή ανικανότητα της συγκροτήσεώς μας ως εαυτών χωρίς αποκλεισμό του άλλου, και για την καταφανή ανικανότητα να αποκλείουμε τον Άλλο, χωρίς να τον υποτιμούμε και εντέλει να τον μισούμε». Πόσους, στ' αλήθεια, Πέρσυ Γουέτμορ αντέχει το στομάχι μας; Πόση «ματσίλα» και «ελληνοφροσύνη» χρειάζεται να ξοδέψουμε για να ενισχύσουμε το ένστικτο της εδαφικότητας; Όποιος, λέει, δεν ανήκει στον μικρόκοσμό μας, υποθάλλει τον αφανισμό μας, αυτόματα γίνεται μισητός «εχθρός», ύπαρξη που δεν αξίζει να ζήσει. Μόνο έτσι θα διαφυλάξουμε την «ιερή» μας κοινότητα, θα ορθώσουμε τείχη στη θάλασσα και στη στεριά, για να σαπίζουμε ανενόχλητοι στο ξύλο οποιονδήποτε και οτιδήποτε αποκλίνει από το «πανίσχυρο» ιδεώδες της πλειονότητας.
6. Δεν ξέρω πόσο δίκιο έχει ο Καστοριάδης. Αν το κακό έχει βαθύτερα τις ρίζες του. Αν το πρωτόγονο σκοταδιστικό ένστικτο καιροφυλακτεί για να προβάλλει ρωμαλέο από την μαύρη τρύπα του. Γι'

αυτό ίσως ολόένα κακοφορμίζει η πληγή. Γι' αυτό πιθανόν δυναμώνει και το μίσος ενάντια στον ξένο, τον απόκληρο, τον παρία, τον πεινασμένο που ενσαρκώνει όλα τα ομολογημένα και –κυρίως– ανομολόγητα κρίματά μας· σαν σωσίβιο αυτοπροστασίας από το πλέγμα της ενοχής και της ακηδίας το μίσος επιπολάζει. Τα θύματα του ρατσισμού ανέκαθεν αποτελούσαν αποκτήματα φαντασιακής προφύλαξης ή διάκρισης, στο όνομα διαφύλαξης της ταυτότητας τού «εμείς» από κάθε εισβολή.

7. Η ιστορία μάς έχει διδάξει πως σε κρίσιμες περιόδους είναι ανακουφιστικό να βρίσκεις εύκολους στόχους και να μεταθέτεις σ' αυτούς το φορτίο μιας αδυσώπητης πραγματικότητας. Η φοβική στάση μιας ολόκληρης γενιάς που βγήκε πρόσφατα από τη δεκαετία της κρίσης γιγαντώνεται, πλάι, ωστόσο, σε αθόρυβες πράξεις καθημερινής αλληλεγγύης που δεν βρίσκουν ορατότητα ή ενίοτε και συκοφαντούνται ως ρομαντικός ακτιβισμός.
8. Μπορώ να μαντέψω τις αντιρρήσεις κάποιων καλοπροαίρετων και το σαρδόνιο χαμόγελο για το ανέφικτο της πολυπολιτισμικής συνύπαρξης και της αποδοχής της διαφορετικότητας. «Η εμμονή με τον ρατσισμό είναι μια νέα μισαλλοδοξία» θα διακηρύξουν πολλοί. «Δεν υπάρχει χαρούμενη ποικιλομορφία, μακάρι να υπήρχε. Η διαφορετικότητα είναι μια νέα μασκαρεμένη παλιά λέξη που βασίζεται σε μια παρωχημένη υπάρχουσα ιδεοληψία», διαβάζω σε εφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας. Είναι έτσι, όμως, τα πράγματα; Η ποικιλομορφία είναι αυτή που προσδιορίζει το σύνολο των βιολογικών, πνευματικών, ψυχικών χαρακτηριστικών που συνιστούν την ετερότητα των ανθρώπων. Κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός. Σε ολόκληρο τον κόσμο δεν υπάρχουν δυο απόλυτα όμοιοι άνθρωποι. Ακόμα και οι πραγματικοί δίδυμοι εξακολουθούν να είναι διαφορετικοί. Η ιδιαιτερότητα του ανθρώπου είναι ότι φέρει μια ταυτότητα που χαρακτηρίζει μόνον αυτόν τον ίδιο. Είναι μοναδικός, δηλαδή αναντικατάστατος. Ο καθένας μας μπορεί να λέει: «Δεν είμαι σαν τους άλλους» και θα έχει δίκιο. Όταν λέμε: «Είμαι μοναδικός», αυτό δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση: «Είμαι ο καλύτερος». Διαπιστώνουμε απλώς ότι κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός. Με άλλα λόγια, κάθε πρόσωπο είναι ένα θαύμα, μοναδικό και αμίμητο. Συνεπώς, οι άνθρωποι μπορούν να συνυπάρχουν αρμονικά, εφόσον εξομαλύνουν την αξία που δίνουν στον εαυτό τους.
9. Τι απαιτεί, λοιπόν, η ειρηνική συνύπαρξή μας με τους άλλους; Η απάντηση βρίσκεται στον σεβασμό. Σεβασμός είναι να δείχνουμε ανοχή και ευγένεια. Είναι να ξέρουμε ν' ακούμε τον άλλο. Ο ξένος δεν ζητάει αγάπη και φιλία αλλά σεβασμό. Όταν μεταχειριζόμαστε τους άλλους με αξιοπρέπεια, δείχνουμε σεβασμό στον ίδιο μας τον εαυτό. Η αγάπη και η φιλία μπορεί να γεννηθούν αργότερα, όταν γνωριστούμε καλύτερα και εκτιμήσουμε ο ένας τον άλλο. Η δημοκρατία, έχει πει ο Σαβατέρ, δεν χρειάζεται αδελφοποιτούς αλλά πολίτες. Να μάθουμε να ζούμε μαζί με τους άλλους, να συμβιώνουμε αρμονικά με κάθε άνθρωπο. Αυτός δεν είναι άλλωστε ο πιο συνεπής αγώνας ενάντια σε κάθε προκατάληψη που απειλεί την ανθρώπινη ποικιλομορφία;
10. Όχι. Το κακό δεν έρχεται απέξω. Όσο ανακουφιστικά βολικό κι αν ακούγεται. Μέσα μας κυοφορείται και δείχνει τα δόντια του. Αν δεν αλλάξουμε μυαλά, πολύ φοβάμαι πως η γενιά των millennials κάθε μέρα, όλο και περισσότερο, θα μοιάζει στον Πέρσυ Γουέτμορ. Ο ρατσισμός είχε πει ο Ντεριντά «δηλώνει, γράφει, εγγράφει, προγράφει· σύστημα στιγμάτων ιχνογραφεί τους τόπους, για να ορίσει κατ' οίκον περιορισμό ή για να κλείσει τα σύνορα. Δεν διακρίνει· εισάγει διακρίσεις». Το μίσος είναι μεταδοτικό. Και θανατηφόρο. Αλλά και πολιτικά χρήσιμο. «Φτάνει

να μισήσει ένας άνθρωπος έναν άλλον άνθρωπο» διακήρυξε ο Σαρτρ, «για ν' απλωθεί το μίσος σε ολόκληρη την ανθρωπότητα». (1387 λ.)

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ Ι (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ/ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ)

Α. ΓΝΩΣΗ

1. Να σχολιάσετε τη λειτουργία του τίτλου.
2. Ποια η θεματική αφορμή του κειμένου;
3. Ποιο θέμα/ πρόβλημα απασχολεί τον συγγραφέα;
4. Ποια η πρόθεσή του;
5. Στην παρ. 3 ποιες λόγιες λέξεις μπορείτε να βρείτε και ποιες με μεταφορική σημασία; Χρησιμοποιώντας ένα λεξικό βρείτε τη σημασία των λέξεων που δεν γνωρίζετε.
6. Στην αρχή της παρ. 4 κυριαρχεί η παθητική σύνταξη; Για ποιο λόγο την προτιμά ο συγγραφέας;
7. Στην παρ. 4 με ποιον τρόπο ο συγγραφέας πετυχαίνει να αποστασιοποιηθεί από κάποιες απόψεις, ασκώντας ταυτόχρονα και κριτική;
8. Στην παρ. 6 πώς εξασφαλίζεται η συνοχή του κειμένου; Ποιο το υφολογικό αποτέλεσμα;
9. Στην αρχή της παρ. 7 συναντάμε το β' ενικό πρόσωπο. Γιατί το επιλέγει ο συγγραφέας;
10. Στην παρ. 8 με ποια άποψη διαφωνεί ο συγγραφέας και με ποια επιχειρήματα την ανασκευάζει;
11. Αντλώντας υλικό από το κείμενο, συμπληρώστε –όπου είναι εφικτό- τον παρακάτω πίνακα:

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

1. Επιχειρήματα Ορισμού	
α. Επιχειρήματα τα οποία εκφράζουν το γένος (βάθος)	
β. Επιχειρήματα τα οποία εκφράζουν τη διαίρεση	
2. Επιχειρήματα Σύγκρισης	
α. Επιχειρήματα τα οποία εκφράζουν την ομοιότητα ή την αναλογία	
β. Επιχειρήματα τα οποία εκφράζουν τη διαφορά	
3. Επιχειρήματα Σχέσεων	
α. Επιχειρήματα τα οποία εκφράζουν τη σχέση ανάμεσα στην αιτία και στο αποτέλεσμα	
β. Επιχειρήματα τα οποία εκφράζουν τη σχέση ανάμεσα στο προηγούμενο και στο επόμενο	

γ. Επιχειρήματα τα οποία εκφράζουν τη σχέση της αντίθεσης	
δ. Επιχειρήματα τα οποία εκφράζουν τη σχέση της αντίφασης	
4. Επιχειρήματα Μαρτυρίας	
α. Επιχειρήματα από αυθεντία	
β. Επιχειρήματα από μαρτυρίες	
γ. Επιχειρήματα από παράδειγμα	
δ. Επιχειρήματα από στατιστικές	
ε. Επιχειρήματα από νόμους (άρθρα συνθηκών ή διακηρύξεων)	
στ. Επιχειρήματα από αποφθέγματα	

B/ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1

1. Ποιο ρόλο επιτελεί το ερώτημα στην αρχή του δοκιμίου;
2. Πιστεύετε ότι ταιριάζει ένας τέτοιος πρόλογος στη δοκιμιακή γραφή των μαθητών;

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2

1. Είναι εμφανής η ειρωνική διάθεση; Να βρείτε τρία (3) χαρακτηριστικά σημεία και να εξηγήσετε τη λειτουργία της;
2. Ποιο ρόλο ως προς την αντίδραση του αναγνώστη επιτελούν τα ερωτήματα;
3. Τι πετυχαίνει ο συγγραφέας με τη μαρτυρία της παιδοψυχολόγου;

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 3

Βρείτε μια αναλογία. Να επισημάνετε τα σκέλη (μέρη) της και να συζητήσετε για ποιο λόγο την επιλέγει ο συγγραφέας; Ποιο υφολογικό αποτέλεσμα δημιουργεί;

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4

1. Ποια η πρόθεση του συγγραφέα και πώς ο τρόπος με τον οποίο οργανώνει το επιχειρήμά του την υπηρετεί;
2. Η παράγραφος ξεκινά με ένα ερώτημα. Ποιος ο ρόλος του στη διάρθρωση του κειμένου;

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 5

1. Ποιους τρόπους πειθούς συναντάμε; Τους βρίσκετε επικοινωνιακά αποτελεσματικούς;
2. Σχολιάστε την επιλογή του α' πληθυντικού προσώπου.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 6

1. Με ποιον τρόπο ο συγγραφέας επιδιώκει να κερδίσει την εμπιστοσύνη του αναγνώστη;
2. Εάν πρόθεση του συγγραφέα είναι να κινητοποιήσει τον αναγνώστη, πώς το πετυχαίνει;

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 7

Ο συλλογισμός είναι παραγωγικός ή επαγωγικός; Ποια είναι προκείμενη και ποιο το συμπέρασμα;

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 8

1. Βρείτε ένα παράδειγμα και προσδιορίστε τον ρόλο του.
2. Σε κάποια σημεία συναντάμε ευθύ λόγο. Ποια η λειτουργία του;

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΙ 9 & 10

1. Εάν πρόθεση του συγγραφέα είναι να προβληματίσει τον αναγνώστη, πώς το επιδιώκει;
2. Ο συγγραφέας επικαλείται διάφορες απόψεις. Ποιες είναι αυτές και τι πετυχαίνει;

Γ. ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Ξαναγράψτε το παρακάτω απόσπασμα από την παρ. 6 με πιο απλό τρόπο (κατάλληλο για προφορική ανακοίνωση ενός μαθητή), χωρίς να αλλοιώσετε το επιχείρημα: *«Τα θύματα του ρατσισμού ανέκαθεν αποτελούσαν αποκυήματα φαντασιακής προφύλαξης ή διάκρισης, στο όνομα διαφύλαξης της ταυτότητας τού “εμείς” από κάθε εισβολή».*

Δ. ΑΝΑΛΥΣΗ

1. Να επισημάνετε τις λογικές σχέσεις που συνδέουν τις παραγράφους.
2. Να κατηγοριοποιήσετε τις αιτίες της φοβικής στάσης απέναντι στους άλλους σε υποκειμενικές και σε αντικειμενικές.

Ε. ΣΥΝΘΕΣΗ

1. Με ποιον τρόπο θα μπορούσατε να αναδιατυπώσετε το παρακάτω απόσπασμα ώστε να κινητοποιήσετε αποτελεσματικότερα τον αναγνώστη: *«Η εμμονή με τον ρατσισμό είναι μια νέα μισαλλοδοξία... Δεν υπάρχει χαρούμενη ποικιλομορφία, μακάρι να υπήρχε. Η διαφορετικότητα είναι μια νέα μασκαρεμένη παλιά λέξη που βασίζεται σε μια παρωχημένη υπάρχουσα ιδεοληψία».*
2. Ξαναγράψτε την παρ. 3 ώστε να ταιριάζει με το ύφος μιας συζήτησης που διεξάγεται στην τάξη σας.
3. Στηριζόμενοι στο περιεχόμενο της παρ. 8, να στείλετε μια απαντητική επιστολή στον/ην αρθρογράφο που υποστηρίζει τις απόψεις με τις οποίες εσείς διαφωνείτε.
4. Συνθέστε μια παράγραφο (120 λέξεων) με στόχο να ευαισθητοποιήσετε (κινητοποιήσετε) τους συμμαθητές σας για την ανάγκη υποδοχής προσφυγόπουλων στα σχολεία της περιοχής σας.
5. Συνθέστε μια παράγραφο (120 λέξεων) με στόχο να επικρίνετε εκείνους που εναντιώνονται στην υποδοχή προσφυγόπουλων στα σχολεία της περιοχής σας.

ΣΤ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

«Η δημοκρατία δεν χρειάζεται αδελφοποιτούς αλλά πολίτες» (παρ. 9): Σχολιάστε το περιεχόμενο του αποσπάσματος σε μια παράγραφο 50 λέξεων.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Τα τελευταία χρόνια έχουν πυκνώσει οι μετακινήσεις πληθυσμών (μεταναστών και προσφύγων) από τον Νότο προς τον Βορρά. Σε ποιες περιπτώσεις ο ξένος προσλαμβάνεται ως «εχθρός» ή «εισβολέας» και υπό ποιες προϋποθέσεις θα μπορούσε η μετακίνηση των πληθυσμών να αποτελέσει ευκαιρία για αμοιβαίο εμπλουτισμό στο πλαίσιο των ανοιχτών κοινωνιών της Ευρώπης και όχι αφορμή για αναζωπύρωση μισαλλόδοξων αντιλήψεων και πρακτικών; Αναπτύξτε τις απόψεις σας, ως άνθρωπος ευαίσθητος σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και με καταγωγή προσφυγική, σε μια ομιλία (400 λέξεων) που εκφωνείτε σε σχετική εκδήλωση που πραγματοποιεί ο Δήμος της περιοχής σας με αφορμή τη φιλοξενία προσφύγων.